

MET BIJDAGEN VAN PETER VAN DEN BERG, MARJA ZANDBERG, MARCEL TAAL,
ARNOUD VAN DER MEULEN EN GEB/VERA KOS

Eilandkonijn

Het Eilandkonijn, Piet Lautenbach.
Stichting Verenigde Ooster Combinatie
Terschelling i.s.m. Centrum voor
Natuur en Landschap Terschelling.
Uitgeverij van Gorcum, ISBN
9023237498. 96 pp. Prijs f 34,95

Dit Eilandkonijn leeft op Terschelling. Dat betekent gelukkig niet dat het boek niet interessant zou zijn voor een veel breder publiek dan alleen Terschelling-gangers. Het boek is behoorlijk compleet, heeft bijvoorbeeld een flinke literatuurlijst. Er wordt bijvoorbeeld diep ingegaan op de rol als duinbeheerder, de geschiedenis van het konijn en het konijnenleven. De konijnenjacht is ook een prominent onderwerp. Het schetst de bijzondere verhouding tussen mens en konijn op een eiland duidelijk. Het dier is niet alleen schattig en onmisbaar bij het duinbeheer, maar levert ook een bijdrage aan de voedselvoorziening. Om dat laatste te onderstrepen zijn er ook een aantal 'eilandrecepten' met konijn opgenomen. Het boek vraagt zich aan het eind enigszins weemoedig af of de banden tussen 'eilandmens' en 'eilandkonijn' worden doorgesneden nu, onder de Natuurbeschermingswet, het helemaal voorbij is met de konijnenjacht. De vraag is niet vreemd, want de konijnenjacht op Terschelling wordt als cultuurhistorisch recht gezien, wat het konijn ook een flink stuk van zijn aanzien verleent.

Libellen

Gerhard Jurzitza, 2001. Libellengids, soorten van West- en Zuid-Europa.
Tirion Uitgevers BV, Baarn. ISBN 90
5210 432 8. Prijs f 49,91.

"Eindelijk is er een libellengids", zo begon een recentie in 1997 na het uitkomen van de KNNV-uitgave Veldgids Libellen. Jarenlang moest men zich behelpen met buitenlandse gidsen, met een determinatietabel van ODon, en met een onvolledig zakboekje van Jurzitza uit 1979. De KNNV-veldgids kreeg snel een tweede, gewijzigde druk. En nu verschijnt er ineens de Libellengids van Tirion, in dezelfde prijsklasse, met vergelijkbare opzet, en voor vrijwel hetzelfde gebied. Is de geboorte van dit broertje gewenst? Ja, vind ik, zeer zeker.

De Tiriongids gaat natuurlijk mee naar buiten. Hij heeft dan ook een stevige kaft en is lekker klein en licht, 330 gram tegenover 500 gram voor de KNNV-gids. Er is daardoor wel minder ruimte voor kenmerkende verschillen van gelijkende soorten. Toch verdient de Tiriongids hiervoor nog een

ruime voldoende, al zullen er altijd lastige libellenexemplaren zijn die met de KNNV-gids beter op naam gebracht kunnen worden. Maar waarnemen is meer dan soortbepaling en daarin vind ik de Tiriongids beter. Van elke soort staat het gedrag en de ontwikkeling beschreven. Ook al is de eiafzetting (als voorbeeld) meestal niet te zien, het herhaaldelijk beschrijven ervan brengt de waarnemer er wel toe daarop te letten. Ook de beschrijving van de leefwijze van de larven spreekt mij aan om een soort te leren kennen. Er zijn veertig larventekeningen opgenomen. Die ontbreken vrijwel in de KNNV-gids.

De Tiriongids is niet alleen vertaald, maar ook voor ons gebied bewerkt. Dat is deels zorgvuldig gebeurd; actuele waarnemingen zijn verwerkt. Zeer slordig is de gids taalkundig: ik telde 77 vergeten of verkeerde letters, vergeten woorden, foute werkwoorduitgangen en andere schrijffoutjes. Soms zeer hinderlijk, want "knotvormig" blijkt "knotsvormig" te moeten zijn. Verder is met "tot" steeds "tot en met" bedoeld. De vermelde vliegtijd is daardoor steeds een maand te kort. Ongelukkig vind ik de indeling per biotoop, ook doordat soorten die "in vennen en soms in hoogvenen" voorkomen elders ingedeeld zijn. Enkele opsommingen zijn verdwaald tussen informatie van een soort. Van een mediterrane soort staat er wel een mooie foto, maar de paginavermelding naar de bijbehorende tekst is onjuist. Omgekeerd, bij de beschrijving ontbreekt de verwijzing naar de foto. Kortom, de Tirion-gids bevat foutjes die met een potloodje gemakkelijk te corrigeren zijn, maar het zijn er wel erg veel. De foto's vind ik kwalitatief gemiddeld iets beter dan de KNNV-gidsfoto's. De paar gelijke foto's komen ook beter over. De Tirion-layout vind ik minder, vooral door het gebruik van onderstrepingen. De door Jurzitza geroemde larventekeningen komen maar matig over, zeker vergeleken met de tekeningen uit Thiemes "Venen, Plassen en Poelen". In 2002 komt trouwens de Atlas van Nederlandse Libellen uit.

Speurtochten

Sporen van vogels, vier leerzame speurtochten door de Pan van Persijn en de duinen van Berkheide, 2001. Open kaart Uitgeverij, Den Haag. Tekst: Monica Wesseling. Prijs: f 12,75.

Zoals alle dichtgeniete boekjes valt dit werkje open in het midden, waar uitknipplaatjes ons vragen om een schaar. Denk aan de bekende Verkade-albums. Verder: het jaar is in

vier seizoenen geknipt. Elk seizoen bevat een kaartje plus aanwijzing van waar naar waar te lopen, gevolgd door tekst en vragen. Boven de teksten kunnen de uitgeknipte plaatjes geplakt worden. Bedoeld voor kinderen van ongeveer tien à twaalf jaar, zo schat ik.

Op de titelpagina staat een drukfout. De inleidende tekst bevat een totaal niet lopende zin. Dit alles blijkt het begin van nog veel meer ellende: het begin van de zang van een vogelsoort hangt af van de kloktijd? Nee, wel van de tijdsduur totdat de zon opkomt. De kloktabel is daarmee waardeloos. Veel genoemde soorten laten zich in dit gebied trouwens nooit zingend horen. Vinken trekken naar Afrika? Nee, ze blijven redelijk in de buurt. Vogels eten in de winter noten en zaden? Mij vallen die zaadetende meeuwen, eenden en groene spechten nooit op. Ook de uitleg van het ontstaan van galletjes deugt van geen kant.

En dan de tekeningetjes: zeven silhouetten van roofvogels, zeven keutels, zeven vogel-nesten, vijf aangeknaagde dennenappels: steeds zonder de eigenaars/daders. Een paddestoeletende eekhoorn onder de dennenkegeltekening maakt de verwarring nog groter. Ja, verwarring, dat domineert het boekje wel. Veel vage vragen, soms met "antwoorden" die niets met de vraag te maken hebben. Een vraag blijkt twee maal gesteld. Allerlei aardige vogelsporen, zoals de spechtensmidse, plukresten, braakballen en vogelholen ontbreken. En bij veel onderwerpjes vraag ik mij af wat die van doen hebben met vogelsporen. Veel tekst is dubbel, tegenstrijdig of onzinnig. De vijf identieke kaartjes hebben nagenoeg niets met de tekst te maken. Beginpunt-vier valt ruim buiten het kaartje. Twee plaatjes moeten willekeurig ingeplakt worden doordat de tekst vergeten is. Een aantal plaatjes en foto's blijken identiek. Wat een kind al weet, daarover is helemaal niet nagedacht. En als alles keurig ingeplakt is, dan blijken alle bij-schriften verdwenen onder de plaatjes. Kortom, een boekje geschikt voor kinderen die nog niet kunnen lezen.

Het plantenjaar

Jaap Mennema, foto's van Evert Boeve, 2001. Het Plantenjaar; Het jaar rond met de planten om ons heen. Bosch & Keuning. ISBN 90 246 0621 7. Prijs f 44,50.

Wat is het aangename ervan, te struinen door de duinen? Het is, dat je voorbij elke duintop, voorbij elk hoekje je iets kan aantreffen wat je verbaast, wat je ontroert of wat je boeit. Vaak helemaal niet zeldzaam, vaak ook iets dat je al tientallen keren eerder gezien hebt, soms iets onopvallends dat je toch maar ziet. Zo leest ook Het Plantenjaar.

Per maand worden schijnbaar voor de voet weg een aantal verhalen over bepaalde planten weergegeven, wordt er bijna van de hak op de tak naar een volgende soort gesprongen en worden er en passant allerlei begrip-

pen uit de plantenwereld verteld. De variatie is groot: een opvallende bloem wordt gevolgd door een soort waaraan iedereen voorbijgaat; zeldzaam en algemeen krijgen gelijke behandeling; dan weer is de naam of naamgeving van belang, dan weer het gebruik, dan weer de groeivorm en de verklaring ervan. Voor leken is het boek goed leesbaar, maar ook wilde-plantenkenners zullen het met genoegen lezen en er nieuwe zaken in aantreffen. Ook de illustraties zijn afwisselend: prachtige foto's worden gevolgd door tekeningetjes die schitteren in eenvoud. Een goede vondst is de afsluiting elke maand met een verwijzing naar de komende.

Uit verbondenheid met Jac. P. Thijsse heeft Jaap Mennema dit boek vernoemd naar Het Vogeljaar. Hij maakt het waar. Het boek ademt ook die nostalgische sfeer, al is de stijl veel moderner. Nog enkele minpuntjes: de behandeling van muurpeper in augustus is wat te laat: de gele plakaten in de duinen, zoals de foto toont, zijn dan verleden tijd. Het kandelaartje in maart lijkt mij daarentegen te vroeg. Die bloeit in april toch pas massaal. Een foto in oktober van een rimpelroos toont uitbundige bloei, maar geen bottels. En ik kon geen verklaring vinden voor verschillende lettervormen in de overigens goede index.

Praktisch natuurbeheer: vlinders en libellen

Dick Groenendijk en Titia Wolterbeek, 2001. Praktisch natuurbeheer: vlinders en libellen. Uitgave: KNNV Utrecht. ISBN 90 5011 149 1. Prijs f 61,59.

In navolging van het eerder verschenen boek "organiseer je eigen natuur" (zie recensie in DUIN juni 2001) is in deze reeks een tweede boek uitgekomen.

Dit boek is een hulpmiddel voor vrijwilligers bij aanleg en beheer van kleine stukjes natuurvriendelijk groen. Deze praktijkgids bestaat uit twee delen. In het eerste deel komen de achtergronden, het maken van een plan, methodes voor inventarisatie en communicatie aan bod. In het tweede deel worden vervolgens de richtlijnen voor beheer en aanleg gepresenteerd. Ieder onderdeel wordt ondersteund door een voorbeeld uit de praktijk. Zo wordt voor sloten en vaarten de case "natuurvriendelijke oevers in Gouda" aangehaald. Een erg leuk en spannend project, waaraan ik (MZ) zelf als vrijwilliger meewerkte. Het project loopt inmiddels twee jaar. De libellenfauna van natuurvriendelijke oevers worden vergeleken met die van traditionele oevers. De eerste indrukken zijn positief, maar het is niet mogelijk al echte uitspraken te doen. Samen met de gemeente Gouda is er al wel een rapport verschenen over het onderzoek. De hoofdstukken zijn overzichtelijk ingedeeld, beginnend met een korte samenvatting waarin verwijzingen zijn opgenomen naar de betreffende paragrafen. De tekst wordt ondersteund met mooie foto's en duidelijke tekeningen. Zeker een boek om veel te ge-

bruiken en niet alleen door vrijwilligers. Voor iedereen die bezig wil met praktisch natuurbeheer.

Zeevissen

Han Nijssen, 2001. Veldgids Zeevissen. Uitg. KNNV Uitgeverij, Utrecht. ISBN 90-50 11 139 - 4. Prijs f 53,99.

Er is weer een juweeltje uit in de serie KNNV-velddgidsen. Heerlijk om door te bladeren en te genieten van de mooie afbeeldingen en beschrijvingen van dieren uit een voor velen onbekende wereld. Ook de namen, zoals zee-engel, snotolf en vorskwab lijken niet van deze wereld.

Het is de bedoeling dat een breed publiek, dat bestaat uit zeevissers, bewoners en bezoekers van de kust, duikers en mensen die zich professioneel met vissen bezig houden, zeevissoorten met deze gids op naam gaan brengen. Met behulp van de helder geformuleerde determinatieleutel tot de families, de tekening met namen van de uitwendige anatomie van vissen en de verklarende woordenlijst moet dat lukken. Vissoorten die vaker dan enkele malen binnen onze faunagrens (de 12-mijlszone) zijn aangetroffen zijn in de gids opgenomen. In het totaal zijn dat er 130. We mogen dus aannemen dat de gids compleet is. Per soort wordt beschreven hoe hij eruit ziet (determinatiekenmerken), waar hij voorkomt, wat zijn trekgedrag is, hoe en wat hij eet, waar de eieren worden afgezet, waardoor hij bedreigd wordt en het belang van de soort voor de Nederlandse visserij. Belangrijke bedreigingen zijn overbevissing en boomkorvisserij (vernietiging van aan de zeebodem gebonden flora en fauna). Ondanks de aanleg van vistrappen en de terugdringing van de vervuiling in de rivieren gaan de vissoorten die hun paaiplaatsen in zoet water hebben nog steeds achteruit, doordat zij bij hun trek belemmerd worden door de Afsluitdijk en de Deltawerken.

Insecten CD-ROM

H. Bellmann, W.R.B. Heitmans, Insecten CD-ROM. Versie 1.0. Uitgave: ISBN: 90 215 9508 7. Prijs f. 98,83. Systeemvereisten: Windows 95/98, Pentium CPU, 32MB RAM, 16 bit video-kaart, minimaal 4-speed CD-ROM.

"Deze uitgebreide multimedia cd-rom presenteert gedetailleerde en zeer recente gegevens over bijna 1000 insectensoorten in Europa. Van de zeldzame en/of bedreigde dieren is de status voor België en Nederland omschreven. Van de sprinkhanen en krekels is tevens het soortspecifieke geluid te beluisteren. Via hotlinks in de teksten kan een omschrijving van meer dan 250 entomologische termen worden opgevraagd. Deze cd-rom over Europese insecten mag niet ontbreken in de collectie van de natuurliefhebber

en de (amateur)entomoloog", aldus de tekst van de uitgever. We zullen de CD-ROM eens testen; niet op inhoud, maar op gebruik.

Het installeren van deze cd-rom is vrij eenvoudig, het zou iets beter kunnen als bij het plaatsen van de cd in de computer automatisch het installatieprogramma zou opstarten, wat tegenwoordig algemeen gebruikelijk is.

Wat opvalt is dat de cd-rom alleen geschikt is voor Windows 95 en 98. Windows XP is net uit en de Windows Millenniumeditie is al langer verkrijgbaar. Anno 2001 toch wel beperkt.

Het programma maakt gebruik van de software "Linnaeus 2.1". Volgens de website is "Linnaeus 2.2" beschikbaar, deze is echter niet te downloaden van de ETI-website. Tijdens het gebruik is het programma 2 maal "gecrashed" met een onduidelijke "TB5RUN-error".

Wat ook jammer is is dat de scroll-knop op de muis niet werkt. Het navigeren tussen de schermen is duidelijk. De tekst bevat veel blauw aangegeven begrippen die doorverwijzen naar een korte beschrijving uit het "woordenboek". De foto's zijn erg mooi en kunnen ook afgedrukt worden.

De tekst is van goede kwaliteit. Een voorbeeld hiervan is het stuk over het fotograferen van insecten, waar ik (GK) als amateurfotograaf toch nog aardig wat van kon leren. Bij het starten van het programma komt men in de "Linnaeus 2.1 navigator". Je hebt hier de keuze tussen de inleiding, een register met alle insecten, de soortendatabank, "hogere taxa"-module met groepsindelingen van insecten, de "sleutel": een visueel determinatiehulpmiddel, de identificatie: determinatie m.b.v. omschrijving van kenmerken en een woordenboek.

De inhoud is van wetenschappelijke kwaliteit en door de vele foto's en tekeningen is het een handig hulpmiddel voor de insectenliefhebber. De vele doorverwijzingen maken het voor een beginnende liefhebber erg gemakkelijk om onbekende termen direct op te zoeken.

Samengevat kan gezegd worden dat de cd-rom qua inhoud van hoogstaande kwaliteit is en geschikt voor een beginner en voor een gevorderde liefhebber. De foto's, geluiden en filmpjes zijn van goede kwaliteit. De gebruikte "linnaeus 2"-software daarentegen is matig en is niet gecertificeerd voor de moderne Windowsversies.

De Kegelbij (*Coelioxys mandibularis*) (foto: Aart Noordam).